

वार्षिक-पाठ्यक्रमः (2016-17)

विषयः – संस्कृतम्

कक्षा -सप्तमी

- शिक्षणोद्देश्यानि –
 - ❖ संस्कृतभाषायां निर्देशान् श्रुत्वा पठित्वा च तदनुसारं व्यवहारं कर्तुं समर्थाः भवेयुः।
 - ❖ संस्कृते लिखिताः लघुकथाः पद्यानि च श्रुत्वा तानि अवगच्छेयुः लघुवाक्यानि च वदेयुः।
 - ❖ पाठ्यपुस्तके प्रदत्तान् पाठान् श्लोकान् च पठित्वा भावं ग्रहीतुं समर्थाः भवेयुः।
 - ❖ कश्चिद् अपि विषयं किमपि चित्रं वा आधृत्य संस्कृतेन सरलवाक्यानि रचयेयुः।
 - ❖ श्लोकानां सस्वरवाचने समर्थाः भवेयुः।
 - ❖ संस्कृतभाषया सरलपत्राणि लघून् अनुच्छेदान् च लेखितुं समर्थाः भवेयुः।
- निर्धारितानि पाठ्यपुस्तकानि – सुरभिः (कक्षा –सप्तमी)
- अन्ये सहायक-ग्रन्थाः –
 - ❖ प्रारम्भिक-रचनानुवाद-कौमुदी(लेखकः- आचार्यः कपिलदेव द्विवेदी)
 - ❖ 'मणिका' संस्कृत-व्याकरणम्, सरस्वती-प्रकाशनम्(कक्षा –सप्तमी)
- द्रष्टव्यानि अन्तर्जाल-स्थानकानि -
 1. www.divyavaak10.blogspot.in
 2. www.samskrittutorial.in
 3. www.sanskritabharti.in
 4. www.sanskritdocuments.org

प्रथमसत्रम् - अप्रैल-तः सेप्टेम्बर-पर्यन्तम्		
मासः	विषयः	गतिविधयः
अप्रैल	व्याकरणम्- ○ वर्णमाला (वर्णसंयोजनम्/वर्णविन्यासः) ○ कारकपरिचयः ○ शब्दरूपाणि - बाल, माला, फल ○ सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद् ○ पुरुषविचारः ○ धातुरूपाणि - पठ्, भू, लिख्, चल्, गम्, अस् (लट्-लृट्-लकारयोः) ○ संख्या - 1-50 ○ अव्ययानि - एकदा, उच्चैः, अपि, बहिः, अधः, मा, पुरा, इतस्ततः	सामूहिकी - श्लोक-वाचनम्
मई	पाठः - 1. बुद्धिः एव अस्माकं बलम् पाठः - 2. अभ्यास एव परमो गुरुः व्याकरणम् ○ सन्धिः - दीर्घः (आ, ई, ऊ, ऋ) ○ प्रत्ययः - त्वा ○ काल-विचारः	वैयक्तिकी- आत्म-परिचयः

जुलाई	पाठः - 3. उपकारकाः वृक्षाः पाठः - 4. आगच्छ ! भोजनं कुर्याम व्याकरणम् ○ शब्दरूपाणि - छात्र, रमा, पुष्प ○ धातुरूपाणि - वद्, हस्, लिख, पा, दृश् (लट्-लृट्-लकारयोः) ○ सन्धिः - गुणः (ए, ओ) ○ प्रत्ययः - तुमुन्	वैयक्तिकी- भित्तिपत्रिका-निर्माणम्
अगस्त	पाठः - 5. यस्य बुद्धिः तस्य बलम् पाठः - 6. सुवचनानि व्याकरणम् ○ उपसर्गाः - प्र, आ, प्रति, सम्, वि, निर् ○ उपपदविभक्तिः - द्वितीया, तृतीया, चतुर्थी (अभितः, परितः, प्रति, विना, काणः, अलम्, सह, नमः, दा) - केवलम् विभक्तिमेलनम् ○ अपठित-गद्यांशः	सामूहिकी - कथा/गद्यवाचनम् (वाचिकाभिनयपूर्वकम्)

सेप्टेम्बर	SA-1 – परीक्षार्थ सम्पूर्ण-पाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः	सामूहिकी – प्रश्नमञ्चः (पाठ-व्याकरणाधृतः)
रचनात्मक-मूल्याङ्कन(१+२)-पाठ्यक्रमः	रचनात्मकमूल्याङ्कनम्- 1	रचनात्मकमूल्याङ्कनम्- 2
	१. शब्दरूपाणि – बाल, माला, फल, अस्मद् (सर्वासु विभक्तिषु) २. धातुरूपाणि – पठ्, भू, लिख्, चल्, गम्, अस् (लट्-लृट्-लकारयोः) ३. सन्धिः – दीर्घः ५. संख्याः – १ तः 25 [1-25] ६. प्रत्ययाः – त्त्वा ४. अव्ययानि – एकदा, उच्चैः, अपि, बहिः, अधः, मा, पुरा, इतस्ततः	१. शब्दरूपाणि – छात्र, रमा, पुष्प, युष्मद् (सर्वासु विभक्तिषु) २. धातुरूपाणि – वद्, हस्, लिख्, पा, दृश् (लट्-लृट्-लकारयोः) ३. संख्या – २६ तः ५० पर्यन्तम् [26-50] ४. सन्धिः - गुणः ५. उपसर्गः – प्र, आ, प्रति, सम्, वि, निर् ६. प्रत्ययः – तुमुन्
संकलनात्मक-मूल्याङ्कनम्-1- पाठ्यक्रमः	पाठः - 1. बुद्धिः एव अस्माकं बलम् पाठः - 2. अभ्यास एव परमो गुरुः पाठः - 3. उपकारकाः वृक्षाः पाठः - 4. आगच्छ ! भोजनं कुर्याम	

पाठः - 5. यस्य बुद्धिः तस्य बलम्

पाठः - 6. सुवचनानि

व्याकरणम्

- वर्णमाला (वर्णसंयोजनम्/वर्णविन्यासः)
- कारकपरिचयः
- शब्दरूपाणि - बाल, माला, फल, छात्र, रमा, पुष्प
- सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद्
- पुरुष-विचारः
- धातुरूपाणि - पठ्, भू, लिख्, चल्, गम्, अस्, वद्, हस्, लिख्, पा, दृश् (लट्-लृट्-लकारयोः)
- संख्या - 1-50
- अव्ययानि - एकदा, उच्चैः, अपि, बहिः, अधः, मा, पुरा, इतस्ततः
- सन्धिः - दीर्घः गुणः च
- प्रत्ययः - त्त्वा तुमुन् च
- समयः (काल-विचारः)
- उपसर्गाः - प्र, आ, प्रति, सम्, वि, निर्
- उपपदविभक्तिः - द्वितीया, तृतीया, चतुर्थी (अभितः, परितः, प्रति, विना, काणः, अलम्, सह, नमः, दा) - केवलम् विभक्तिमेलनम्
- अपठित-गद्यांशः

द्वितीयसत्रम् – अक्टूबर-तः मार्च-पर्यन्तम्

मासः	विषयः	गतिविधयः
अक्टूबर	पाठः - 7. बुद्धिः एव उत्तमा व्याकरणम् ○ शब्दरूपाणि - मुनि, मति ○ सर्वनामशब्दाः - किम् (त्रिषु लिङ्गेषु) ○ धातुरूपाणि - पठ्, भू, लिख्, चल्, गम्, अस्, वद्, हस्, लिख्, पा, दृश् (लोट्-लङ्-लकारयोः) संख्या - 51-75	वैयक्तिकी-चित्रपदकोष- निर्माणम्
नवम्बर	पाठः - 8. अविवेकः परमापदां पदम् व्याकरणम् ○ सन्धिः - गुणः (ए, ओ), वृद्धिः (ऐ, औ) ○ प्रत्ययः - ल्यप् ○ अव्ययानि - धिक्, कुत्र, ह्यः, अद्य, श्वः, ऋते, अधुना, एव, सर्वत्र ○ उपसर्गाः - उप, उत्, अनु, निस्, अव, परि ○ उपपदविभक्तिः - पञ्चमी, षष्ठी, सप्तमी (बहिः, ऋते, उपरि, अधः, स्निह्) – केवलं विभक्तिमेलनम्	सामूहिकी- शुद्धाशुद्धि-विवेचनम्

दिसम्बर	पाठः - 9. बुद्धिमान् गोपालकः पाठः - 10. मधुराणि वचनानि व्याकरणम् ○ सन्धिः - वृद्धिः ○ शब्दरूपाणि - पूर्वपठितानि सर्वाणि ○ धातुरूपाणि - पूर्वपठितानि सर्वाणि (लोट्-लङ्-लकारयोः) ○ उपसर्गाः - पूर्वपठिताः सर्वे ○ काल-विचारः ○ अपठित-गद्यांशः	सामूहिकी - प्रश्नमञ्चः (पाठ-व्याकरणाधृतः) आर्यविद्यासभापरीक्षाम् अभिलक्ष्य
जनवरी	व्याकरणम् ○ अव्ययानि - पूर्वपठितानिसर्वाणि ○ प्रत्ययाः - पूर्वपठिताः सर्वे ○ संख्या - पूर्वपठिताः सर्वाः ○ उपपदविभक्तिः - पूर्वपठिता सर्वा (केवलम् विभक्तिमेलनम्)	वैयक्तिकी- चित्रपदकोष-निर्माणम्
फरवरी	SA-2-परीक्षार्थं सम्पूर्ण-पाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः	सामूहिकी - संख्या-क्रीडा
मार्च	संकलनात्मकमूल्याङ्कनम्- 2-परीक्षाः	

	रचनात्मक-मूल्याङ्कनम्- 3	रचनात्मक-मूल्याङ्कनम्- 4
रचनात्मक-मूल्याङ्कन(३+४)-पाठ्यक्रमः	1. शब्दरूपाणि - मुनि । तत् (त्रिषु लिङ्गेषु) । 2. धातुरूपाणि - पठ्, भू लिख्, चल्, गम्, अस् (लोट्-लङ्-लकारयोः) । 3. संख्या - 51-75 4. प्रत्ययः - तुमुन् 5. पाठः (सुरभि-तः) - 7, 8	1. शब्दरूपाणि - मति । किम् (त्रिषु लिङ्गेषु) । 2. धातुरूपाणि - वद्, हस्, लिख्, पा, दृश् (लोट्-लङ्- लकारयोः) । 3. उपसर्गाः - उप, उत्, अनु, निस्, अव, परि । 4. अव्ययानि - पुरा, ऋते, विना, नमः, एव, उच्चैः, अधुना, श्वः, ह्यः । 5. पाठः (सुरभि-तः) - 9, 10
संकलनात्मक-मूल्याङ्कन-2-पाठ्यक्रमः	पाठः - 7. बुद्धिः एव उत्तमा पाठः - 8. अविवेकः परमापदां पदम् पाठः - 9. बुद्धिमान् गोपालकः पाठः - 10. मधुराणि वचनानि व्याकरणम् ○ शब्दरूपाणि - मुनि, मति ○ सर्वनामशब्दाः - किम् (त्रिषु लिङ्गेषु) ○ धातुरूपाणि - पठ्, भू, लिख्, चल्, गम्, अस्, वद्, हस्, लिख्, पा, दृश् (लोट्-लङ्-लकारयोः)	

- संख्या - 51-75
- सन्धिः - गुणः वृद्धिः च
- प्रत्ययः - ल्यप्
- अव्ययानि - धिक्, कुत्र, ह्यः, अद्य, श्वः, ऋते, अधुना, एव, सर्वत्र
- उपसर्गाः - उप, उत्, अनु, निस्, अव, परि
- उपपदविभक्तिः - पञ्चमी, षष्ठी, सप्तमी (बहिः, ऋते, उपरि,
- अधः, स्निह्) - केवलम्
- काल-विचारः
- अपठित-गद्यांशः